

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ

Найменування центрального органу управління освітою, власника

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заст. директора

 Алла АДАМЕНКО

« 02 »

09

2022р.

РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ

Назва навчальної дисципліни

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

підготовки фахового молодшого бакалавра

Назва освітньо-професійного ступеня

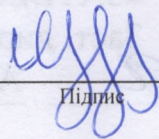
спеціальності 051 Економіка

Шифр і назва спеціальності

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Київським авіаційним фаховим коледжем

Повне найменування вищого навчального закладу

Розробник:

Підпис

К. Гашська

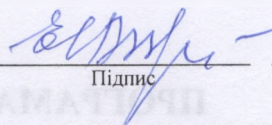
викладач
другої категорії

Схвалено на засіданні циклової комісії
професійної та практичної підготовки

Назва циклової комісії

Протокол № 1, від «02» 08 2022р.

Голова циклової комісії

Підпис

О. Виденко
Прізвище та ініціали

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Розміщення продуктивних сил» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахового молодшого бакалавра спеціальності «Економіка»

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: господарський комплекс України, його галузева і територіальна структура.

Міждисциплінарні зв'язки: вивченню дисципліни «Розміщення продуктивних сил» передують дисципліни «Географія», а також пов'язується з дисциплінами: «Економічна історія», «Історія України» та «Статистика».

Програма навчальної дисципліни складається з таких тем:

1. Предмет, метод і завдання дисципліни.
2. Закономірності, принципи і фактори розміщення продуктивних сил.
3. Економічне районування і територіальна організація продуктивних сил.
4. Населення і трудові ресурси.
5. Природно-ресурсний потенціал і його економічна оцінка.
6. Виробничий та науково-технічний потенціал.
7. Господарський комплекс України, його загальна характеристика і структура.
8. Міжгалузеві комплекси промисловості, їх структура і розміщення.
9. Розміщення галузей агропромислового комплексу.
10. Транспортний комплекс.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Розміщення продуктивних сил» є: надання знань щодо розміщення і територіальної організації продуктивних сил України.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Розміщення продуктивних сил» є вивчення закономірностей і факторів розміщення продуктивних сил, завдань ефективного використання природних, науково-виробничих та людських ресурсів, територіальної і галузевої структури господарського комплексу України.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні: **знати:**

- теорії розміщення продуктивних сил і регіональної економіки;
- завдання ефективного використання природних, науково-виробничих та людських ресурсів регіонів країни;
- територіальні структури господарського комплексу;
- наукові засади державної регіональної економічної політики;

вміти:

- проводити дослідження продуктивних сил та засад регіональної економічної політики;

- надавати наукове обґрунтування раціонального (ефективного) розміщення продуктивних сил та засад регіональної економічної політики;
- надавати наукове обґрунтування територіальної організації продуктивних сил та засад регіональної економічної політики.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 54 години за навчальним планом.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет, методи і завдання дисципліни

Предмет курсу. Визначення предмета курсу. Територіальний поділ праці розміщення продуктивних сил. Місце курсу в системі наукових дисциплін. Зв'язок з економічною теорією, статистикою галузевими економіками та іншими дисциплінами.

Методичні основи курсу. Методична статистика. Спеціальні методи.

Завдання курсу. Значення курсу в професійній підготовці економістів.

Структура курсу. Теоретичні основи розміщення продуктивних сил. Народного господарській комплекс як форма організації продуктивних сил. Економіка районів. Місце і роль України у світовому економічному просторі. Зовнішньоекономічні зв'язки республіки.

Тема 2. Закономірності, принципи і фактори розміщення продуктивних сил

Економічні закони й закономірності розміщення виробництва, їх об'єктивний характер. Сучасні інтеграційні процеси. Вирівнювання рівнів економічного і соціального розвитку окремих регіонів.

Основні закономірності розміщення продуктивних сил: соціальна спрямованість, усталеність розвитку, екологічна безпека, планомірність, комплексність, ефективність господарства економічних районів.

Найважливіші принципи і фактори розміщення продуктивних сил. Визначна роль економічних і соціальних критеріїв у розміщенні виробництва. Місце соціальної сфери в територіальній організації продуктивних сил. Пріоритетність розвитку соціальної сфери. Вплив науково-технічного прогресу на розміщення продуктивних сил.

Основні напрями подальшого розвитку та вдосконалення розміщення продуктивних сил України.

Економічне районування як науковий метод територіальної організації народного господарства. Територіальний поділ праці основа формування економічних районів.

Тема 3. Економічне районування і територіальна організація продуктивних сил

Характеристика продуктивних сил України. Сучасний стан. Територіальна організація.

Економіка районів ланки єдиного народногосподарського комплексу України. Місце і спеціалізація економічних районів у системі територіального поділу праці. Комплексний соціально-економічний розвиток територій в умовах ринкових відносин. Диференціація територій за рівнем та комплексністю розвитку продуктивних сил. Збільшення внеску кожного району в розвиток народного господарства республіки. Соціально-економічні та екологічні проблеми територій, шляхи їх вирішення.

Місце в поділі праці таких економічних районів:

1. Столичний.
2. Північно-Східний.
3. Північно-Західний.
4. Центральний.
5. Донецький.
6. Придніпровський.
7. Причорноморський.
8. Подільський.
9. Карпатський.

Тема 4. Населення і трудові ресурси

Народонаселення та його роль у розвитку і територіальній організації народного господарства. Чисельність населення.

Регіональні особливості відтворення. Демографічні проблеми. Територіальне розміщення. Чисельність, динаміка і густота населення різних районів. Міграція населення та її види.

Національний склад населення і його територіальні особливості. Міжнаціональні відносини на сучасному етапі. Проблеми і шляхи їх вирішення.

Міське та сільське населення. Міські агломерації. Обмеження зростання великих міст. Урбанізація та проблеми доквілля. Пріоритетність розвитку малих і середніх міст.

Трудові ресурси. Структура і розподіл за видами зайнятості, сферами виробництва, галузями народного господарства та економічними районами. Трудоресурсна ситуація та її регіональні особливості. Аналіз балансу трудових ресурсів. Шляхи раціоналізації використання трудових ресурсів. Ринок праці. Забезпечення ефективної зайнятості.

Тема 5. Природно-ресурсний потенціал і його економічна оцінка

Природно-ресурсний потенціал і його структура. Місце України у світових сировинних і паливно-енергетичних ресурсах і ступінь забезпечення власних потреб.

Кількісна та якісна оцінка природних ресурсів і природних умов. Балансові, геологічні та прогностичні запаси сировини й палива.

Характеристика природно-ресурсного потенціалу економічних районів. Оцінка їх сировинних, паливних, біологічних, земельних, водних, рекреаційних та інших ресурсів.

Ресурсозабезпечення як головний напрям використання природно-ресурсного потенціалу. Основні шляхи ресурсозбереження та їх практичне освоєння.

Екологічні проблеми України. Охорона довкілля. Раціональне природокористування.

Тема 6. Виробничий та науково-технічний потенціал

Економіка республіки як єдиний народногосподарський комплекс. Місце у світовому промисловому і сільськогосподарському виробництві. Галузева структура народного господарства. Сучасний стан та тенденції розвитку галузей народного господарства.

Виробничий потенціал народного господарства. Кількісна та якісна характеристика основних виробничих фондів. Найважливіші галузі народного господарства. Промисловість як фактор, що визначає територіальну організацію господарства.

Науково-технічний потенціал. Характеристика його складових частин. Кількість наукових установ. Академія наук України як центр фундаментальних досліджень.

Чисельність наукових кадрів. Система наукових співробітників. Матеріально-технічна база наукових установ.

Зв'язки науки та виробництва. Науково-технічний прогрес в умовах функціонування ринкових відносин. Державні витрати на науку та освіту.

Потенціал соціальної сфери. Соціально-культурні галузі: освіта, культура, охорона здоров'я.

Матеріально-побутові галузі: торгівля і громадське харчування, побутове обслуговування, житлово-комунальне господарство.

Основні напрями покращання розміщення продуктивних сил на подальшу перспективу. Зрушення в галузевій структурі народного господарства під впливом соціальної переорієнтації та науково-технічного прогресу.

Посилення процесів інтеграції і просторової концентрації виробництва. Удосконалення міжрайонних економічних зв'язків. Протидіючі фактори. Об'єктивний характер формування міжгалузевих комплексів.

Тема 7. Господарський комплекс України, його загальна характеристика і структура

Металургійний комплекс. Місце металургійного комплексу в економіці України та його структура. Районно-утворююча роль металургії.

Чорна металургія. Основні підгалузі чорної металургії. Умови, фактори й технологічні особливості, що впливають на розвиток та розміщення чорної металургії: Сировинна база чорної металургії. Основні металургійні центри. Сучасний стан чорної металургії. Зв'язок галузей чорної металургії з іншими галузями народною господарства. Реконструкція металургійних комбінатів.

Кольорова металургія. Основні галузі кольорової металургії (алюмінієва, титанова, мідна, свинцева, ртутна, нікелева та ін.). Сучасний стан кольорової металургії. Особливості розміщення підприємств кольорової металургії. Основні центри. Сировинна база кольорової металургії.

Машинобудівний комплекс. Роль машинобудівного комплексу в народному господарстві. Структура машинобудівного комплексу. Фактори, що впливають на розвиток та розміщення машинобудування. Вплив науково-технічного прогресу на розвиток та розміщення комплексу.

Сучасний стан галузей машинобудівного комплексу. Техніко-економічні показники машинобудівного виробництва (матеріаломісткість, електроємність, трудомісткість, водомісткість та ін.). Найважливіші галузі: верстатостроїтельнo-приладобудування, важке машинобудування, електроенергетична, електронна промисловість, транспортне, сільськогосподарське машинобудування і тракторобудування, інші галузі. Основні райони й центри машинобудування.

Хімічна промисловість. Структура хімічної промисловості. Аналіз факторів, що впливають на розміщення хімічної промисловості. Економічна оцінка сировинної бази.

Ефективність комплексного використання сировини. Хімічні комбінати. Спеціалізація та концентрація виробництва.

Основні центри хімічної промисловості. Охорона навколишнього середовища та здоров'я населення в районах розміщення хімічної промисловості. Застосування безвідходних та маловідходних технологій.

Лісова та деревообробна промисловість. Економічна оцінка лісових ресурсів. Сучасний стан та особливості розміщення лісозаготівельної, деревообробної, целюлозно-паперової промисловості. Основні райони розміщення. Найбільші лісопромислові комплекси. Проблеми та перспективи розвитку галузі. Напрями екологізації виробництва.

Будівельний комплекс. Значення будівельного комплексу в народному господарстві. Структура будівельного комплексу. Сучасний стан. Вплив науково-технічного прогресу на розвиток і розміщення комплексу.

Промисловість будівельних матеріалів. Значення і структура галузі. Особливості розміщення цементної промисловості, промисловості залізобетонних виробів і конструкцій стінових, покрівельних матеріалів.

Використання у виробництві будівельних матеріалів місцевої сировини та відходів виробництва. Раціоналізація перевезень будівельних матеріалів.

Капітальне будівництво. Кількісна та якісна характеристика. Підрядний і господарський спосіб ведення капітального будівництва.

Зміни у відтворенні технологічній галузі та територіальній структури капітальних вкладень. Проектно-кошторисна справа.

Проблеми та перспективи розвитку усіх галузей в умовах ринкової економіки.

Тема 8. Міжгалузеві комплекси промисловості, їх структура і розміщення

Роль паливно-енергетичного комплексу в народному господарстві та його структура. Галузі паливно-енергетичного комплексу як районоутворюючий фактор, їх вплив на розвиток та територіальну організацію народного господарства. Вплив науково-технічного прогресу в Україні на розвиток і розміщення паливно-енергетичного комплексу. Енергетична програма.

Розміщення галузей паливної промисловості. Паливний баланс та його структура. Оптимізація паливного балансу на сучасному етапі та на довгострокову перспективу. Джерела надходження в Україну енергоносіїв. Зв'язки республіки з державами СНД та іншими країнами.

Вугільна промисловість. Розміщення покладів вугілля по території. Порівняльна забезпеченість вугіллям економічних районів. Економічна

характеристика вугільних басейнів. Видобуток вугілля відкритим та підземним способом. Основні грузопотоки вугілля. Соціально-економічні та екологічні проблеми Донбасу та Львівсько-Волинського вугільного басейну. Перспективи розвитку галузі.

Нафтова промисловість. Основні райони залягання та видобутку нафти. Забезпеченість нафтою економічних районів. Розміщення нафтопереробної промисловості. Основні напрями транспортування нафти. Розвиток нафтопровідного транспорту. Проблеми та перспективи розвитку нафтової та нафтопереробної промисловості. Завдання екологізації галузі.

Газова промисловість. Місце і галузі в паливному балансі. Особливості розміщення газових ресурсів і забезпеченість ними економічних районів. Основні газовидобувні райони. Економічна оцінка ресурсів. Основні напрямки транспортування газу. Підземні газосховища.

Проблеми та перспективи розвитку газової промисловості. Екологізація галузі.

Електроенергетика. Роль електроенергетики в розвитку народного господарства. Умови й фактори розміщення об'єктів електроенергетики. Створення єдиної енергетичної системи. Енергетичні потужності.

Типи електростанцій: теплові, атомні й гідравлічні, у т.ч. гідро-акумуляючі. Основні райони концентрації теплових, атомних і гідравлічних електростанцій. Найбільші енергетичні бази. Сучасний стан електроенергетики. Обсяги виробництва електроенергії. Структура виробництва та споживання. Проблеми електропостачання та шляхи її вирішення. Економічні проблеми електроенергетики. Перспективи розвитку електроенергетики. Можливості використання нетрадиційних джерел енергії (енергія сонячна, внутрішнього тепла землі тощо.)

Тема 9. Розміщення галузей агропромислового комплексу

Значення агропромислового комплексу (АПК) у народному господарстві. Пріоритетність вирішення продовольчої проблеми. Структура й форми територіальної організації АПК.

Сільськогосподарське виробництво. Структура сільського господарства. Особливості розміщення. Сучасний стан та завдання інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Основи раціонального землекористування та його структура.

Сільськогосподарські зони України. Спеціалізація і концентрація виробництва.

Землеробство. Структура посівних площ. Розміщення галузей рослинництва. Зернове господарство. Найважливіші зернові бази України. Виробництво основних технічних культур. Буряківництво. Виробництво картоплі, овочів, кормових культур. Садівництво та виноградарство.

Тваринництво. Основні галузі. Кормова база тваринництва. Особливості розміщення.

Харчова промисловість. Галузева структура харчової промисловості. Основні галузі: борошно, круп'яна, молочна, м'ясна, цукрова, хлібопекарна, кондитерська, рибна, плодоовочеконсервна, лікєро-горілчана та інші. Фактори,

що впливають на розміщення галузей харчової промисловості. Технічне переозброєння виробництва.

Перехід до маловідходних та безвихідних технологій. Інтеграційні процеси. Основні проблеми і перспективи розвитку та розміщення галузей агропромислового комплексу. Екологізація галузей АПК.

Тема 10. Транспортний комплекс

Значення транспорту в народному господарстві. Вплив на розміщення продуктивних сил та становлення національних господарських зв'язків. Умови й фактори, що визначають формування транспортної сітки, обсяг та структури вантажообороту. Вплив науково-технічного прогресу на розвиток та розміщення галузей комплексу.

Транспортна система. Характеристика окремих видів транспорту (залізничного, морського, річкового, автомобільного, повітряного, трубопровідного), їх взаємодія в транспортних вузлах. Техніко-економічні показники. Особливості функціонування різних видів транспорту. Структура вантажо- та пасажирообороту.

Порівняльна оцінка транспортних затрат на перевезення вантажів окремими видами транспорту. Аналіз транспортного балансу району по вивозу та ввозу продукції.

Проблеми й перспективи розвитку транспортної системи. Раціоналізація транспортно-економічних зв'язків і вантажопотоків на найбільш важливих напрямках транспортної мережі. Екологізація галузей комплексу.

3. Рекомендована література:

1. Заставний Ф.Д. Географія України. — Львів, 1994.
2. Ковалевського В.В., Михайлик О.Л., Семенова В.С. Розміщення продуктивних сил. — К., 2000.
3. Іщук С.І. РПС. Теорія, методи, практика. — К, 2004.
4. Качан Є.П., Пушкар М.С. Розміщення продуктивних сил. — 2002.
5. Сиротенко А.Й., Чернов Б.О. Географія України. — К: Благовіст, 1999.
6. Чернюк Л.Г., Клиновий Д.В. Розміщення продуктивних сил України. — ЦУЛ, 2002.
7. Шаблій О.І. Соціально-економічна географія України. — Л., 1995.
8. Ковалевського В.В., Михайлик О.Л., Семенова В.С. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. — К., 2006.
9. Сазонець І.Л., Джинджоян В.В., Чубар О.О. Розміщення продуктивних сил. — К., 2006.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання:
диференційований залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: комплексний державний екзамен.